

ФИЛОСОФИЯ ИЛИМДЕРИ
ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ
PHILOSOPHICAL SCIENCE

Урумкулова Н.Т.

**ААЛАМДАШУУ ШАРТТАРЫНДАГЫ ЖАШТАРДЫН
ЖАШОО-ТУРМУШУНУН БААЛУУЛУКТАРЫ**

Урумкулова Н.Т.

**ЦЕННОСТИ ЖИЗНИ МОЛОДЕЖИ В УСЛОВИЯХ
ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

N.T. Urumkulova

**VALUES OF LIFE OF YOUNG PEOPLE IN THE CONDITIONS
OF GLOBALIZATION**

УДК: 304.2/5

Аталган макалада ааламдашуу шарттарындагы жаштардын жашоо-турмушунун баалуулуктары каралып, ар бир адамдын баалуулук дүйнөсү абдан кеңири экендиги, бирок ишмердүүлүктүн бардык чөйрөлөрүндө дээрлик өзөктүү болуп эсептелишкен кандайдыр-бир «өтүүчүлүк» баалуулуктар кездешээри, аларга эмгекти сүйүүнү, билимдүүлүктү, боорукерликти, тарбиялуулукту, тактыкты, тартиптүүлүктү, чыдамкайдуулукту, адамгерчиликти таандык кылууга болоору айтылат.

Негизги сөздөр: ааламдашуу, жаштар, жашоо-турмуш, баалуулуктар, маданият, баалуулук дүйнө.

В данной статье рассматриваются ценности жизни молодежи в условиях глобализации и говорится о том, что ценностный мир каждого человека очень велик, но практически во всех сферах деятельности встречаются какие-то сквозные ценности, которые им относятся трудолюбие, образованность, милосердие, воспитанность, честность, порядочность, терпимость, человечность.

Ключевые слова: глобализация, молодежь, жизнь, ценности, культура, ценностный мир.

In this article the values of life of young people are examined in the conditions of globalization and talked that the valued world of everybody is very great, but practically in all spheres of activity there are some through values, that belong them industriousness, form, mercy, breeding, honesty, decency, tolerance, humaneness.

Key words: globalization, young people, life, values, culture, valued world.

Адамдын баалуулуктар системасы анын дүйнөгө болгон мамилесинин «пайдубалы» болуп эсептелет. Баалуулуктар – бул салыштырмалуу туруктуу, социалдык жактан шартталган адамдын материалдык жана рухий коомдук жыргалчылыктарынын жыйындысына болгон тандалма карым-катнашы.

«Баалуулуктар - бул адамдарга муктаждыктары менен кызыкчылыктарын канаттандыруу, андан

тышкары аларды нормалар, максаттар жана идеалдар катары шыктандыруу идеялары» [1].

Ар бир адамдын баалуулук дүйнөсү абдан кеңири. Бирок ишмердүүлүктүн бардык чөйрөлөрүндө дээрлик өзөктүү болуп эсептелишкен кандайдыр-бир «өтүүчүлүк» баалуулуктар кездешет. Аларга эмгекти сүйүүнү, билимдүүлүктү, боорукерликти, тарбиялуулукту, тактыкты, тартиптүүлүктү, чыдамкайлуулукту, адамгерчиликти таандык кылууга болот. Аталган баалуулуктардын маанилүүлүгүнүн тарыхтын тигил же бул мезгилинде төмөндөп кетүүсү дайыма нормалдуу коомдо олуттуу кооптонууну пайда кылат.

Изилдөөчү В.П.Тугаринов жазгандай, баалуулуктардын классификациясына арналган адабиятта аларды жашоо-турмуштун жана маданияттын баалуулуктары деп бөлүштүрүү каралган. Адамга жашоо табият тарабынан берилсе, маданиятты болсо адамдар жаратат. Маданияттын баалуулуктары болсо материалдык жана рухий деп бөлүнөрү бизге жакшы маалым. Жашоо-турмуштун баалуулуктар теориясын иштеп чыгуунун өзү тарбиялык мүнөздөгү көптөгөн суроолорго, алсак: жашоонун манызы, анын нукура жана жалган баалуулуктары, турмуштук оптимизм, адамдын чыныгы бактысы эмнеде ж.б.у.с. жооп берүүгө шарт түзөт [2].

Жашоо-турмуш абдан эле татаалданып, динамикалуу келген кыргыз коомунун өнүгүүсүнүн өткөөл мезгилинде жаш муундар жетектелген баалуулуктарды тактап, аларды түшүнүү зарыл, алар көпчүлүк жагынан азыркы жана келечек мезгилде жашоого кадам таштап жатышкан муундар туурасындагы күнүмдүк элестерди жана адаттык ан-сезимди аныкташат.

Бүгүнкү күнү аталган баалуулуктар кандай карым-катнашта турат? Аталган процесстер кандайча

жүрүп, канчалык алдын ала аныкталган? Бул дегеле баалуулуктар дүйнөсү кыйрап жатат же убактылуу көрүнүштөр туурасында кеп болоорун түшүндүрөбү? Бүгүнкү күнү Кыргызстандагы жаштар эмне үчүн жашашат? Бүгүн массалык ан-сезим менен коомдун жашоосундагы баалуулуктардын күрөшү туурасында толук негиздүү айтууга болот. Ааламдашуу шарттарында кечээ эле туруктуудай сезилген баалуулуктар кыйроого учурап, социалдык кепилдиктер жоголуп, экономикалык катаклизмдер өсүүдө [3].

Азыркы заманбап өсүп келе жаткан муун көптөгөн эски баалуулуктардын татаал кыйроого учураган шарттарында өз калыптануусун жана жаны социалдык карым-катнаштарды баштан кечирүүдө. Бул жерде адашуучулукту, пессимизмди, өзүнө-өзү, коомго ишенбөөчүлүктү байкоого болот.

Бирөөлөр бардык көйгөйлөр ийгиликтүү чечилген «керемет» мезгил туурасындагы улуу муундардын баяндарын угуп, өткөн менен жашашса, экинчилери, тескерисинче, бардык жаны нерселерге карата агрессивдүү мамиле жасашып, сынга алышып, болгон жаманчылыктардын баарын жүктөй салууга мүмкүн болгон «душмандарды» издөө менен алектенишет. Ал эми үчүнчүлөрү, нааразы болуу менен кайда бараарын билбей, баштары «ман» болуп, кылмыштуу жолго түшүшөт жана аракетке, бангичилике айланышса, төртүнчүлөрү «кудайга болгон жолду» издешип, ар кыл секталарга киришип, мистика жана сыйкырчылык менен алектенишет. Ошентип бешинчилери болсо, өзүлөрүнүн жеке активдүүлүгүнүн жардамы менен гана жашоодо ийгиликке жетип, жаны реалийлерге обьективдүү баа берүүгө мүмкүн болоорун түшүнүшүп, пайда болгон көйгөйлөрдү чечүүнүн жолдорун издешет.

Олуттуу илим эмпирикалык жол менен коомдо пайда болуучу догмалар менен жок нерсеге ишенүүчүлүк чөйрөлөрүн кыйратып, кандай гана болбосун реалдуулукту идеалдаштырып иштин чыныгы абалын көрсөтүүсү керек. Тилекке каршы, кээ бир изилдөөчүлөр так илим үчүн зарыл болгон обьективдүүлүк менен критикалуулукту жоготушуп, пайда болуп жаткан курч социалдык көйгөйлөрдү байкашкан жок, алар жаш муундардын басымдуу бөлүгү базар экономикасынын шарттарындагы жашоо-турмушка ийгиликтүү ылайыкташкандыгын далилдешип, массалык жумушсуздукту, токтобой өсүп жаткан кылмыштуулукту, аракеттикти, бангичиликти, сойкулукту жана суицидди көнүл борборунан сыртта калтырышууда.

Бүгүнкү күнү билим берүү социалдык тенсиздикти бекемдөөнүн фактору болуп калды. «Колунда бийлиги барлар» менен байлардын балдары келечекте экономика менен саясатта бийликтин бутактарына жолдомо ала турган тар топко кирүү мүмкүнчүлүктөрүнө ээ [4].

Акыркы жылдары Кыргызстанда инсандын каржылык жактан бутка туруу мүмкүнчүлүктөрү пайда болууда, анда билимдүүлүктүн жогорку денгээли талап кылынбайт, бирок чон акча каражаттарын төлөп биришет. Чыныгы ийгиликке алып келбесе дагы

жаштардын бир бөлүгү үчүн аталган жолдор кыйла жагымдуу келет, ал эми рухий боштуктун туюп-сезүүсүн жана жашоонун маани-маньсыздыгын күчөтөт. Бул туурасында чет элдик изилдөөчү В.П.Тугаринов жазат: «Максат муктаждык менен кызыкчылыктан айырмаланып турат. Муктаждыксыз, кызыкчылыксыз баалуулуктар да болмок эмес, бирок муктаждыктар менен кызыкчылыктар өзүнөн-өзү баалуулуктар болуп эсептелбейт. Баалуулуктар болуп нан, суу, б.а. аталган азап тартууларды жоюучу, канаттандыруучу заттар» [5].

Кыргызстандын заманбап жаштары өзүнүн калыптануусун көптөгөн эски баалуулуктардын жана жаны социалдык карым-катнаштардын калыптануусунун абдан татаал шарттарында болуп өтөт. Бул жерде өзүн жоготуучулук, пессимизм, келечекке болгон ишенбөөчүлүк келип чыгат. Агрессивдүүлүк, экстремизм, шовинизм жана криминалдуулук өсүүдө. Анализ көрсөтүп тургандай, бүгүнкү күнү биз баштап кечирип жаткан жалпы социалдык кризис шарттарында үй-бүлө, билим берүү дагы кризистик абалда турат. Мурункудай эле ажырашуулардын, таштанды балдардын, кары-картандардын, үйүнөн качкан балдардын саны жогорулоодо – мунун баары үй-бүлөнүн социалдык саламатсыздыгынын белгилери. Билим берүү чөйрөсүндө – мектеп менен балдарга, ата-энелерге болгон терс мамиле, мугалимдер менен болгон көп сандагы конфликттер, педагогикалык кесиптик деградацияланышы (окутуучулардын толук кесике ээ болбой калуу мисалдары), билим берүүнүн кадыр-баркынын төмөндөөсү, ЖОЖгу адистерди даярдоонун төмөнкү денгээли ж.б.у.с. – бул дагы кризистин картинасы [6].

Бирок, кандайдыр-бир көрүнүштүн кризиси анын социалдык баалуулугунун кулашына же жоголуусуна барабар эмес. Тескерисинче, активдүү коомдук сын аталган чөйрөдөгү баалуулук конфликттин болуусун, б.а. «идеалдан алыстоо сезимин», коомдук муктаждыктын дал келбөөчүлүгүн түшүндүрө алат. Бир эле мезгилде бул аталган чөйрөдөгү багыттын алмашуусун, аны менен бирге аталган көрүнүштүн баалуулуктарын бекемдөөгө кайрадан ой жүгүртүүнү түшүндүрөт. Алсак, мисалы, социалдык кайра өзгөрүүлөр кырдаалында үй-бүлө өзгөчө жагымдуу орундардын бири – тынчтыктын, эс алуунун, жеке максаттуулуктун аралчасы болуп баштайт, ошондуктан анын баалуулугу жогорулайт. Аны парадоксалдуу түрдө ал тургай экономикалык кыйынчылыктар да жөнгө салат – жашап кетүү зарылчылыгы үй-бүлөдөгү күч-аракеттерди бириктирет.

Демек, рухий баалуулуктарды жана социалдык процесстерди анализге алуу заманбап илимдердин приоритеттүү милдеттеринен болуп эсептелет. Же баалуулуктар системасы боюнча маданият, гуманистик дарамет, кандай өзгөрүүлөр күтүп тургандыгы туурасындагы коомдун өнүгүү перспективалары жөнүндө кеп кылууга болот. Коомдук ан-сезимдин нормативдик-баалуулук багытынын философиялык рефлексиясы айныксыз түрдө аксиологиялык салттардын өнүгүүсүнө таасирин тийгизет. Дүйнө

көз караштык, саясий, нравалык, укуктук жана көркөм-эстетикалык баалуулук багыттары социалдык статусту жана заманбап жаштардын социалдык өздүк сезимдерин детерминациялайт.

Адабияттар:

1. Тугаринов В.П. Избранные философские труды. - Л., 1998. - С. 271.
2. Тугаринов В.П. Избранные философские труды. - Л., 1998. - С. 276.
3. Иконникова С.Н., Лисовский В.Т. Молодежь о себе, о своих сверстниках. Социологическое исследование. - Л., 1969.
4. Социология молодежи. Учебник отв. ред. В.Т.Лисовский. - СПб., 1996.
5. Социология в России. Под ред. В.А. Ядова. Изд. второе, переработанное и дополненное. - М., 1998.
6. Тугаринов В.П. Указ. соч. - С.268.

Рецензент: к.филос.н. Асанов Ж.К.
